

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Загострення демографічних проблем обумовлюють увагу до питань демографічної безпеки, яка є невід'ємною складовою економічної безпеки держави, яка, в свою чергу, є однією зі складових її національної безпеки. Н. Верчин та І. Гудзеляк пропонують розуміти демографічну безпеку як систему параметрів природного і механічного руху і структури населення, що дозволяє ефективно реагувати на внутрішні і зовнішні загрози щодо забезпечення сталого розвитку суспільства і життєдіяльності людини [1]. Враховуючи значні відмінності в соціально-економічному розвитку регіонів України, не викликає сумнівів доцільність встановлення особливостей демографічної безпеки не лише в розрізі регіонів України, а й в розрізі міст та районів окремих областей.

Харківська область має потужний людський потенціал – з одного боку, загострення демографічних проблем й значні внутрішньорегіональні відмінності – з іншого. Обчислення коефіцієнту демографічної безпеки дало змогу встановити особливості демографічної безпеки міст обласного підпорядкування та районів Харківської області (рис. 1). Відповідно до значення коефіцієнта, стан демографічної безпеки адміністративно-територіальних одиниць регіону представляють: демографічна безпека – демографічний ризик – демографічна загроза – демографічна небезпека [1].

Місто Чугуїв – єдина адміністративно-територіальна одиниця в області, для якої характерним є стан демографічної безпеки. Це може бути пов'язане з розміщенням Чугуєва в соціально-економічному полі впливу обласного центра, та пов'язані з цим відносно стабільні демографічні показники, зокрема один із найвищих в області рівнів народжуваності та найвища частка населення молодшої вікової групи.

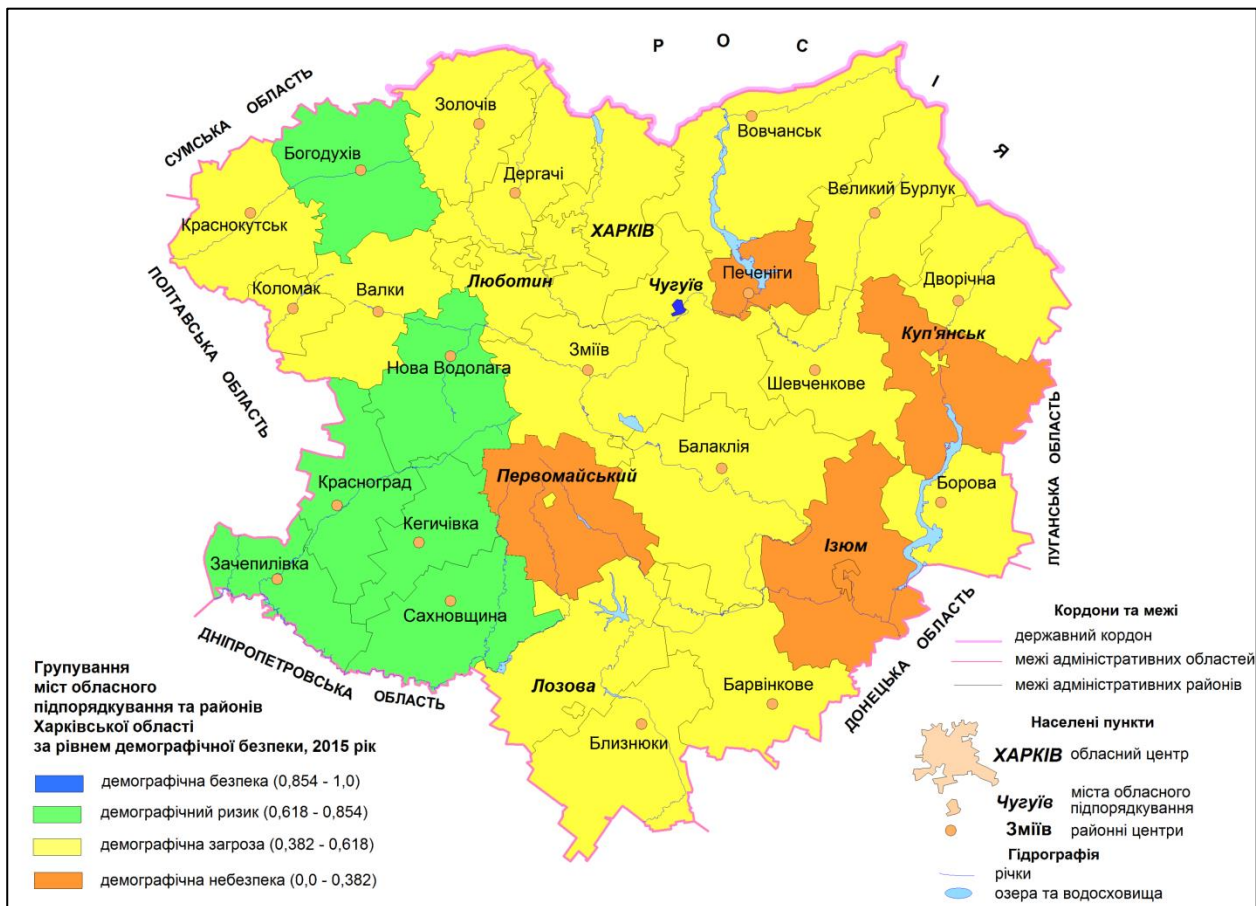

Рис. 1. Групування міст та районів Харківської області за рівнем демографічної безпеки, 2015 р. (обчислено і побудовано за даними [2])

В стані демографічного ризику знаходяться Богодухівський, Нововодолазький, Красноградський, Кегичівський, Зачепилівський, Сахновщинський райони. Причинами відношення районів до цієї групи пов'язане в основному з вищим рівнем народжуваності, що зумовлене значною часткою сільського населення, наявністю власного промислового та ресурсного потенціалів (Красноградський район) тощо.

Більшість міст та районів області знаходяться в стані демографічної загрози. Зокрема, для міста Харкова характерним є вищий рівень соціально-економічного розвитку, міграційна привабливість, переважання в структурі населення осіб працездатного віку, нижчий рівень смертності. Для міста Люботин, яке входить в зону впливу обласного центра, характерним є значна

частка населення працездатного віку. Для міст Куп'янськ, Лозова та Первомайський характерні такі ж саме демографічні тенденції, як і для більшості районів області.

В стані демографічної небезпеки знаходиться місто Ізюм та Первомайський, Куп'янський, Ізюмський, Печенізький райони. Причинами відношення районів до цієї групи є насамперед те, що центрами їх є міста обласного підпорядкування та зумовлене цим знаходження фактично всього працездатного та молодого населення районів в центрах, що суттєво впливає на особливості демографічних процесів в районах. Печенізький район є одним із найменших аграрних районів Харківської області з переважанням санаторно-курортного господарства, тому для нього характерна висока частка населення старшої вікової групи, найвищі показники старіння населення та найвищі показники зменшення чисельності населення як за рахунок природного, так і міграційного руху.

Тож, існують значні внутрішньорегіональні відмінності демографічної безпеки Харківської області, а коефіцієнт демографічної безпеки є одним з показників для їх встановлення та пошуку причин. Аналіз за складовими дозволяє встановити демографічні показники, які є екстремальними та які саме процеси потребують управлінських рішень для нівелювання демографічних проблем. Актуальним залишається не лише вставлення територіальних відмінностей, а й визначення часових особливостей та тенденцій, пошук суспільно-географічних чинників, які їх обумовлюють, що й буде представлено в майбутніх публікаціях.

Список літератури:

1. Верчин Н. Р. Суспільно-географічні аспекти інтегральної оцінки демографічної безпеки України та Львівської області / Н. Р. Верчин, І. І. Гудзеляк // Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний збірник наукових праць – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2015. – Випуск (1). – С.84-88
2. Міста та райони Харківської області в 2015 році (статистичний щорічник) / [Під ред. О. Г. Мамонтової]. – Х.: Головне управління статистики у Харківській області, 2016. – 334 с.